

УДК: 657.633.

У.О. Гуцаленко, В.А. Бас

Вінницький національний аграрний університет

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Анотація. Здійснено порівняльну характеристику мети та цілей внутрішнього і внутрішньогосподарського контролю. Визначено місце та функціональні особливості внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю в системі управління господарюючих суб'єктів.

Annotation. The variant of the goal, and objectives of internal controls. Detected place and functional features of internal controls and internal management system of economic subjects.

Ключові слова: внутрішній контроль, внутрішньогосподарський контроль, мета, цілі, функціональні особливості.

Keywords: internal controls, purpose, goals, features.

Постановка проблеми. Система попереднього, поточного і наступного контролю створює окрему його галузь, тобто внутрішньогосподарський або внутрішній контроль. Він є системою постійного спостереження за ефективною діяльністю підприємств, збереженням і використанням цінностей і коштів, доцільністю і вірогідністю операцій та господарських процесів.

Більшість вітчизняних вчених досліджують систему контролю, недостатньо приділяючи увагу поняттям внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю. Тому доцільно, на нашу думку, здійснити порівняльну характеристику мети та цілей внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю для визначення їх сутності та функцій в управлінській діяльності.

Мета дослідження. Метою написання статті є дослідження та порівняння мети та цілей як внутрішнього, так і внутрішньогосподарського контролю.

Аналіз останніх досліджень. У своїх працях внутрішній та внутрішньогосподарський контроль досліджували такі науковці як: Бугинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Максимова В.Ф., Шевчук В.О., Виговська Н.Г., Бугинець Т.А., Калюга Є., Пантелєєв Б., Усач В., Белік В.Д., Зубчик В.М. та інші.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи поняття як внутрішнього так і внутрішньогосподарського контролю справедливо

підкреслити, що у авторів видань останніх років не існує однастайності у їх визначеннях. Білуха М.Т. визначає внутрішній контроль, як такий що включає контрольні функції, здійснюваними власниками підприємства. Бутинець Ф.Ф. окреслює внутрішньогосподарський контроль як контроль, здійснюваний органами внутрішнього контролю (головним бухгалтером підприємства, ревізійною комісією тощо). Тобто Білуха М.Т. та Бутинець Ф.Ф. визначають місце внутрішньогосподарського контролю в загальній класифікації, а Шевчук В.О. відкидає саму можливість існування внутрішнього контролю [2, с.118]. Сидоренко Р.В. в свою чергу зазначив, що внутрішньогосподарський контроль - це перевірка відповідності фактичних характеристик установленим вимогам [4, с.320].

З метою успішного функціонування підприємства, підвищення рівня рентабельності, збереження та збагачення його активів необхідний налагоджений механізм управління, найважливішим елементом якого є повсякденний внутрішній контроль.

Внутрішній контроль наявний на кожному підприємстві, проте компетентність його забезпечується на певний час. Так, невеликі підприємства найчастіше не мають достатнього штату, матеріальних ресурсів та рівня знань управлінського персоналу для організації необхідної системи внутрішнього контролю. Великі підприємства, навіть володіючи достатньою базою, можуть бути погано керовані, і як наслідок досить великі засоби, витрачені на організацію контролю, не дадуть бажаних результатів [1, с.86].

На відміну від внутрішнього контролю на крупних і середніх підприємствах можливі різні варіанти побудови служби внутрішньогосподарського контролю: вона може бути як самостійною структурою з підпорядкуванням Раді директорів або директору організації, так і поділеною на дві складові з підпорядкуванням контрольно-ревізійного напрямку – головному бухгалтеру, та експертно-аналітичного – генерального директору або заступнику генерального директора з економічних питань [1, с.93].

Основною метою контролю є забезпечення успішного здійснення поставлених завдань та виявлення помилок у господарській діяльності.

Внутрішній контроль покликаний розраховувати відхилення та досліджувати їх суть і причини виникнення, давати їм відповідну оцінку та готувати на підставі цього проекти управлінських рішень, а згодом – і оцінювати ступінь виконання

прийнятих управлінських рішень та їх результативності [2, с.119].

Внутрішньогосподарський контроль передбачає контрольні функції, які здійснюються власниками підприємств відповідно до законодавства. Головною метою внутрішньогосподарського контролю є спрямованість на досягнення цілей підприємства та забезпечення життєдіяльності на основі сприяння розвитку і удосконалення системи управління шляхом визначення і дотримання правильної для даного суб'єкта політики контролю, власної ефективності та чіткої взаємодії у відносинах з іншими управлінськими функціями.

Особливе значення має внутрішньогосподарський контроль на підприємствах, де зосереджується велика маса цінностей. Він здійснюється безпосередньо на підприємстві відповідними службами, що дає можливість своєчасно виявляти недоліки при здійсненні операцій, вживати заходів щодо їх усунення. У зв'язку з цим внутрішньогосподарський контроль є постійно діючою функцією управління на підприємствах, дієвим засобом сприяння збереженню цінностей і коштів. Своєчасний, дієвий і оперативний внутрішньогосподарський контроль дає змогу не тільки вчасно з'ясувати недоліки і хиби діяльності підприємств та їх підрозділів, але й в'явити невикористані резерви для підвищення ефективності діяльності [4, с.320].

При створенні системи внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю власник може переслідувати різні цілі. Тому для ефективного функціонування системи внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю, як однієї із функцій управління, необхідно мати чітко поставлені цілі, виконувати певні вимоги та впроваджувати заходи щодо оптимізації системи контролю, що сприяє підвищенню якості та достовірності інформації, ефективності управління підприємством, як основи для прийняття управлінських рішень [3, с.148]. Більш наглядно порівняння цілей визначених різними авторами представлено в таблиці 1.

Порівнюючи цілі авторів щодо внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю варто зазначити, що спільним є забезпечення належних умов зберігання майна підприємства та здійснення упорядкованої та ефективної діяльності підприємства. На нашу думку до внутрішнього контролю варто було б ще віднести забезпечення ефективності дотримання розподілу відповідальності й повноважень кожного працівника підприємства, оскільки до вимог системи внутрішнього контролю відносяться описи робіт з деталізацією обов'язків та відповідальності кожного працівника,

службовця й обслуговуючого персоналу, відповідно з якими вони повинні бути ознайомлені.

Таблиця 1.

Порівняння цілей внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю

Цілі внутрішнього та внутрішньогосподарського контролю	Внутрішньогосподарський	Внутрішній
1. Здійснення упорядкованої й ефективної діяльності підприємства	+	+
2. Дотримання обраної політики управління	-	+
3. Забезпечення ефективності дотримання розподілу відповідальності й повноважень кожного працівника підприємства	+	-
4. Збір, передача, обробка інформації про стан об'єкта	+	-
5. Ведення якісного документування господарських операцій	-	+
6. Забезпечення належних умов зберігання майна підприємства	+	+
7. Забезпечення своєчасного усунення відхилень та внесення коригувань з боку керівництва	+	-

Отже, внутрішній контроль являє собою процес, спрямований на досягнення цілей організації, і є результатом дій керівництва з планування та організації її діяльності. Для оптимальної побудови системи внутрішнього контролю керівництво повинно:

- по-перше, сформулювати цілі, визначити задачі компанії і побудувати відповідно до них структуру організації;

- по-друге, забезпечити функціонування ефективної системи документування та звітності, розподілу повноважень, авторизації, моніторингу для досягнення поставлених цілей та вирішення задач.

В процесі здійснення внутрішнього та

внутрішньогосподарського контролю, об'єктами спостереження є не тільки виробничі ресурси і внутрішній економічний механізм, а й дії людей – працівників господарства відповідальних за забезпечення збереження й ефективного використання засобів виробництва, раціональне використання трудових ресурсів і дотримання законності в процесі виробництва.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що внутрішньогосподарський контроль - це система безперервних контрольних дій за функціонуванням об'єктів управління, що здійснюються керівником підприємства або уповноваженою посадовою особою з метою приймання правильних управлінських рішень.

Порівняно з внутрішньогосподарським контролем, внутрішній контроль – це сформований і реалізований керівником підприємства постійно діючий процес певної діяльності для одержання поставлених завдань та досягнення певної мети.

Список літератури

1. Белік В.Д. Підходи до організації системи внутрішнього контролю // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 3(15) – 2009,- С.84-100.

2. Гуцаленко Л.В, Штельмах Л.О. Система внутрішнього контролю: сучасний стан та шляхи вдосконалення // Збірник наукових праць ВДАУ/ Редколегія: Серeda Л.П. (головний редактор) та інші, - Вінниця, 2009. – Випуск 38. -388с.

3. Зубчик С.М. Внутрішньогосподарський контроль як складова системи управління підприємством // Актуальні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю: збірник наукових праць молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів / відп.ред. З.В. Герасимчук.-Луцьк: РВВ Луцького національного технічного університету, 2009.- С.142-149.

4. Сидоренко Р.В. Внутрішньогосподарський контроль як обов'язковий елемент системи обліку за центрами відповідальності // Актуальні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю: збірник наукових праць молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів / відп.ред. З.В. Герасимчук.-Луцьк: РВВ Луцького національного технічного університету. 2009,- С.319-325.